Sosiaali- ja terveysvaliokunta perjantai 19.2.2021 klo 11.30

StV@eduskunta.fi

Asia: HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Teema: Kuulemisen erityisteemana on väliaikaishallinto ja siirtymävaiheen toimet (erityisesti 6. lakiehdotus: voimaanpanolaki).

Hyvinvointialueen väliaikainen valmistelutoimielin

6. Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta

Hyvinvointialueen väliaikainen valmistelutoimielin vastaisi hyvinvointialueen toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelusta siihen saakka, kunnes aluevaltuusto olisi valittu ja aluevaltuuston asettama aluehallitus olisi aloittanut toimintansa. Suomessa eri hyvinvointialueet tulevat olemaan lähtökohtaisesti hyvin erilaisessa tilanteessa siinä vaiheessa, kun väliaikaiset toimielimet perustetaan. Osa alueista on jo pitkään toiminut käytännössä hyvinvointialueena ja siellä uudistuksen vaikutukset ovat huomattavasti pienemmät. Tätä ei huomioida nyt mitenkään lainsäädännössä ja se tulisi valiokunnan ehdottomasti huomioida.

Hyvinvointialueen perustamisessa alusta lähtien tulee olemaan erittäin tärkeää, että kaikilla hyvinvointialueseen siirtyvillä on mahdollisuus tasaveroisesti osallistua. Pohjanmaalla ollaan aloittamassa Pohjanmaan hyvinvointialueen toiminta 1.1.2022. Valmistelu on käynnissä kiivaimmillaan ja on ollut erittäin merkityksellistä, että jokainen kunta on samalla tavalla mukana valmistelussa. Myös poliittisessa ohjausryhmässä jokaisella kunnalla ja erikoissaanhoidon kuntayhtymällä on ollut mahdollisuus olla mukana linjaamassa asioita. Tämän avulla luodaan sekä luottamusta että yhteistä uutta organisaatiota.

Olisikin tärkeää tuoda tämä esiin, vaikka alueet saavatkin itse päättää toimielimen laajuudesta. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen ja valtioneuvosto joutuu asettamaan valmistelutoimielimen, tulee kokoonpanossa huomioida naisten ja miesten tasa-arvon lisäksi myös kielinäkökulma. Ryhmän laajuudessa kannattaisi myös huomioida kaikkien toimijoiden mukanaolo.

10 § tuodaan esiin väliaikaisen toimielimen tehtävät ja toimivalta, listauksessa tulisi ehdottomasti nostaa esiin riskienarviointi. Hyvinvointialueiden käynnistäminen tulee olemaan valtava riski potilas- ja asiakasturvallisuuden näkökulmasta ja siitä syystä muutoksen riskiarviota tulisi tehdä alusta lähtien, jotta turvallisuus voidaan taata muutoksen valmistelun aikana ja sen jälkeen. Muutoksen riskienarviointi tulisi siis sisällyttää toimielimen tehtäviin listattuna, koska muutoksen riskienarviointi ei ole vielä vakiintunut käytäntö.

Väliaikainen valmistelutoimielin johtaa hyvinvointialueen toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelua ja käyttää sitä koskevaa päätösvaltaa sekä vastaa tehtäviinsä liittyvästä puhevallan käyttämisestä aluevaltuuston toimikauden alkuun asti. Valmistelutoimielin voi asettaa keskuudestaan

jaostoja hoitamaan erikseen määrättyjä tehtäviä ja siirtää näitä tehtäviä koskevaa päätösvaltaa jaostolle.

Lainsäädännössä on esitetty, että vaaleissa valittavan aluevaltuuston toimikausi alkaa 1.3.2022. Koska johtotason henkilöiden rekrytointi käytännössä voi alkaa vasta silloin, tarkoittaa se, että prosessilla tulee olemaan todella tiivis aikataulu. Esimerkkinä voi todeta, että Pohjanmaalla kun päätös yhteisestä kuntayhtymästä oli tehty, käynnistettiin välittömästi kesäkuussa 2020 ylimmän johdon rekrytointi. Rekrytointi vaatii aina myös virkojen perustamisen valtuustossa, ja vaikka prosesseja on viety rinnakkain on johtavat virkamiehet (noin 20 virkamiestä) saatu valittua vasta tammikuussa 2021. Eli prosessi kesti yli puoli vuotta. Kun henkilöille tulee samassa prosessissa vielä määrittää palkat yms henkilöstöhallinnon edellyttämät asiat, on tätä hankala nopeuttaa.

Valmisteluelimen tehtävät ja toimivalta listaus ei ota tarpeeksi huomioon nyt sitä, että valmisteluaika on lyhyt ja vaikka henkilöstön siirto tapahtuu liikkeenluovutuksena, ei ole mahdollista käytännössä kaikkia vain siirtää luovuttavien organisaatioiden tehtävien mukaisesti. Uudelleenorganisoituminen tulee edellyttämään ainakin sisäistä johto- ja esimiesportaassa uudelleenrekrytointia, mikä on aikaa vievää. Tulisi siten myös määritellä, mikä on rekrytoidun johto- ja esimiesportaan ja väliaikaisen toimielimen suhde.

Erittäin kriittinen asia on selvittää siirtyvää henkilöstöä yhdessä kuntien kanssa. Itse sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön siirto on selkeää, mutta tukipalveluiden siirtyvän henkilöstön määrittely erityisesti pienissä kunnissa on erittäin vaikeaa ja johtaa usein siihen, että yksi henkilö joka on usein monipuolisia tukipalvelutehtäviä hoitanut, jää kuntaan ja hyvinvointialueelle ei siirry vastaavaa resurssia. Tukipalvelutehtävissä toimivien henkilöiden siirtymistä tulisi myös tarkemmin lainsäädännössä ohjeistaa.

Käytännössä ensimmäisen talousarvion tekeminen vuodelle 2023 pääsee todella myöhään vauhtiin, jos väliaikaisen toimielimen tehtävänä ei ole valmistella johtamis- ja organisaatiomallia ja palveluverkkoa, jolla on suora vaikutus taloussuunnitelman tekemiseen.

Yksi merkittävä asia, joka tulee tuomaan alueille paljon ylimääräisiä kustannuksia ja työtä on uuden Y-tunnuksen hankkiminen. Tulisikin ehdottomasti arvioida, voitaisiinko käyttää esimerkiksi sairaanhoitopiirin vanhaa Y-tunnusta. Pohjanmaalla selviteltiin vaihtoehtoa uuden Y-tunnuksen hankkimiseksi jo vuoden 2022 alusta, mutta todettiin että prosessi tulee erittäin kalliiksi ja tekee erittäin paljon turhaa työtä. Tätä tulisi ehdottomasti mahdollistaa alueille, että uutta Y-tunnusta ei tarvitse hankkia jos alueella päästään yhdessä sopimukseen jonkun organisaation tunnuksen käyttämisestä.

Hyvinvointialueen toiminnan käynnistäminen tulee olemaan iso prosessi. Mitä paremmin se on suunniteltu, sen paremmin siinä onnistutaan. Valmistelun tulee siten käynnistyä mahdollisimman pian, kuitenkin huomioiden lainsäädännön hyväksyminen.

Marina Kinnunen

Vaasan sairaanhoitopiirin johtaja sekä 1.1.2022 aloittavan Pohjanmaan hyvinvointialueen johtaja

Social- och hälsovårdsutskottet, fredag 19.2.2021 kl. 11.30

StV@riksdagen.fi

Ärende: RP 241/2020 rd – Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse

Tema: Vid hörandet behandlas särskilt interrimsförvaltningen och åtgärderna under övergångsfasen (i synnerhet den sjätte lagpropositionen: införandelagen).

Välfärdsområdets temporära beredningsorgan

Lagen om genomförande av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet och om införande av den lagstiftning som gäller reformen

Välfärdsområdets temporära beredningsorgan har ansvar för att bereda inledandet av välfärdsområdets verksamhet och förvaltning tills välfärdsområdesfullmäktige har valts och den välfärdsområdesstyrelse som tillsatts av välfärdsområdesfullmäktige har inlett sin verksamhet. De olika välfärdsområdena i Finland kommer att befinna sig i mycket varierande situationer när de temporära beredningsorganen tillsätts. En del områden har i praktiken redan i en längre tid tillhandahållit sin verksamhet i form av välfärdsområden, varför konsekvenserna av reformen i dylika områden kommer att bli avsevärt mindre. Det här beaktas överhuvudtaget inte i lagstiftningen, varför utskottet absolut borde ta det här i beaktande.

Det är synnerligen viktigt att alla aktörer inom välfärdsområdet har möjlighet att medverka på likvärdiga grunder redan från första början när välfärdsområdena bildas. I Österbotten ska Österbottens välfärdsområde inleda sin verksamhet 1.1.2022. Beredningsarbetet befinner sig nu i den mest intensiva fasen och under arbetets gång har man märkt hur viktigt det är att varje kommun har möjlighet att medverka i beredningen på samma sätt. Även i den politiska styrgruppen har varje kommun och samkommun som tillhandahåller specialiserad sjukvård haft möjlighet att medverka när man dragit upp riktlinjer. Ett dylikt förfaringsätt bidrar till att skapa en tillit men hjälper även det arbete som görs i syfte att skapa en ny, gemensam organisation.

Det här är något som det är viktigt att lyfta fram även om områdena själva får besluta om hur omfattande sammansättningen i organet ska bli. Om parterna inte kan enas och statsrådet blir tvunget att tillsätta ett beredningsorgan bör man i sammansättningen beakta förutom jämlikheten mellan kvinnor och män även språket. När det gäller gruppens omfattning så är det också skäl att iaktta att alla aktörer ges möjlighet att medverka.

I 10 § fastställs det temporära organets uppgifter och behörighet. Under denna paragraf borde man absolut också omtala riskbedömningar. När välfärdsområdet inleder sin verksamhet är verksamheten förknippad med en avsevärd patient- och klientsäkerhetsrisk, varför det är viktigt att redan från första början bedöma dessa risker för att inte äventyra säkerheten varken under eller efter beredningen av förändringen. I och med detta borde den riskbedömning som hänför sig till förändringen förtecknas under organets uppgifter eftersom dylika riskbedömningar inte ännu utgör en befäst praxis.

Det temporära beredningsorganet leder beredningsarbetet som är inriktat på att inleda välfärdsområdets verksamhet och förvaltning och utövar därmed sammanhängande beslutanderätt, samt för talan i frågor som gäller dess uppgifter, tills välfärdsområdesfullmäktiges mandattid börjar. Beredningsorganet får inom sig tillsätta sektioner som har hand om särskilda uppgifter och överföra beslutanderätten i dessa uppgifter till sektionerna.

I lagstiftningen framförs att mandatperioden för välfärdsområdesfullmäktige som utses genom val börjar 1.3.2022. I och med att rekryteringen av personer på ledningsnivå i praktiken kan inledas först i detta skede måste processen genomföras inom en mycket stram tidtabell. Exempelvis i Österbotten inleddes rekryteringen av den högsta ledningen omedelbart i juni 2020 när beslutet om en gemensam samkommun hade fattats. Dylika rekryteringar förutsätter också alltid att fullmäktige inrättar ifrågavarande tjänster, och även om processerna framskred parallellt kunde de ledande tjänstemännen (cirka 20 tjänstemän) väljas först i januari 2021, vilket betyder att processen tog över ett halvår i anspråk. När man i samband med denna process också ska fastställa löner och komma överens om andra personaladministrativa frågor blir det svårt att påskynda den här processen.

I listan över beredningsorganets uppgifter och behörighet tar man inte i tillräcklig utsträckning i beaktande att beredningstiden är kort, och även om överföringen av personalen sker genom en överlåtelse av rörelse är det i praktiken inte möjligt att överföra alla anställda med de uppgifter som de har i de överlåtande organisationerna. Omorganiseringen kommer att förutsätta en intern återrekrytering av åtminstone personer i lednings- och chefsställning, vilket igen är tidskrävande. I och med detta borde man också fastställa i vilket förhållande de rekryterade personerna i lednings- och chefsställning står gentemot det temporära organet.

Det är också extremt viktigt att man i samråd med kommunerna tar reda på hurdan personal som överförs. Överföringen av social- och hälsovårdspersonalen är inte problematisk, medan överföringen av personal i stödtjänster, i synnerhet i mindre kommuner, är mycket problematisk och leder ofta till att en person som ofta skött mångahanda stödtjänster blir kvar i kommunen och välfärdsområdet blir utan motsvarande resurs. I och med detta borde överföringen av personal som tillhandahåller stödtjänster också beskrivas noggrannare i lagstiftningen.

Det här innebär i praktiken att arbetet med att uppgöra en första budget för år 2023 kommer igång extremt sent om det temporära organet inte ska bereda lednings- och organisationsmodeller och servicenätverk, vilka direkt påverkar uppgörandet av ekonomiplanen.

En fråga som kommer att föranleda många extra kostnader och mycket extra arbete för respektive område är förvärvandet av ett nytt FO-nummer. I och med detta borde man absolut utvärdera om området kunde använda exempelvis sjukvårdsdistriktets gamla FO-nummer. I Österbotten utredde man möjligheten att ta i bruk ett nytt FO-nummer redan från början av år 2022, men konstaterade att processen kommer att bli mycket dyr och skapa mycket extra, onödigt arbete. Området borde absolut ges möjlighet att inte förvärva ett nytt FO-nummer om man inom området kan enas om att använda någon annan organisations nummer.

Inledandet av verksamheten i ett välfärdsområde kommer att bli en omfattande process. Ju bättre den planeras, desto bättre lyckas den. Följaktligen bör beredningen inledas så fort som möjligt, dock med beaktande av godkännandet av lagstiftningen.

Marina Kinnunen

Vasa sjukvårdsdistrikts direktör samt direktör för Österbottens välfärdsområde som inleder sin verksamhet 1.1.2022